

ХАЛҚАРО БОЗОРГА ЧИҚИШДА ISO 22000 ОЗИҚ-ОВҚАТ ХАВФСИЗЛИГИ МЕНЕЖМЕНТ ТИЗИМЛАРИНИНГ ЎРНИ

Исломов Сохиб Яхшибекович

Тошкент давлат аграр университети биринчи проректори

Ражабов Донёрбек Бахтиёрович

Тошкент давлат аграр университети талабаси

Бекметова Чаросхон Шихназар қизи

Тошкент давлат аграр университети талабаси

<https://doi.org/10.5281/zenodo.8135052>

Аннотация. ISO 22000 Озиқ-овқат хавфсизлик менежменти тизимлари маҳсулот етказиш занжирига хавфсизлик талабларни қўяди ва уларни бажарилишини талаб этади. Ушбу мақолада мазкур стандарт талабларини жорий этиш ва сертификатлаштириш ташилотга қандай устунликлар бериши ёритилган ҳамда республикаimizдаги қўлланилганлик даражаси ва сабаблари кўрсатилган.

Калим сўзлар: Жаҳон савдо ташкилоти, мувофиқлик, рақобатбардош, озиқ-овқат, занжир, менежмент тизимлари, ISO 22000, талаблар, хавфсизлик, жорий этиш, сертификатлаштириш, устунлик, сабаблар.

THE ROLE OF ISO 22000 FOOD SAFETY MANAGEMENT SYSTEMS IN ACCESSING THE INTERNATIONAL MARKET

Abstract. ISO 22000 food safety management systems establish safety requirements in the supply chain and require compliance. This article describes the benefits of implementing and certifying the requirements of this international standard, as well as the extent and reasons for its application in our country.

Keywords: World Trade Organization, compliance, competitiveness, food, chains, management systems, ISO 22000, requirements, safety, implementation, certification, priority, reasons.

ISO 22000 РОЛЬ СИСТЕМ УПРАВЛЕНИЯ БЕЗОПАСНОСТИ ПИЩЕВЫХ ПРОДУКТОВ НА МЕЖДУНАРОДНОМ РЫНКЕ

Аннотация. Системы менеджмента безопасности пищевых продуктов ISO 22000 устанавливают требования безопасности в цепочке поставок и требуют соответствия. В этой статье описываются преимущества внедрения и сертификации требований этого международного стандарта, а также степень и причины его применения в нашей стране.

Ключевые слова: Всемирная торговая организация, соответствие, конкурентоспособность, продукты питания, цепочки, системы управления, ISO 22000, требования, безопасность, внедрение, сертификация, приоритет, причины.

Асосий мақсадларимиздан бири – ташиқи бозорга сифатли ва сертификатланган маҳсулотларни “ўзбек бренди” номи билан олиб чиқишдан иборат.

Ш.М.Мирзиёев

Экспорт имкониятларни ошириш ва бозор географиясини кенгайтиришнинг асосий йўлларида бири бу – мамлакатимизни “Жаҳон савдо ташкилоти”га аъзо бўлишидир.

Давлатимизни Жаҳон савдо ташкилотига аъзо бўлиши 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича “Харакатлар стратегия”си ва “Фаол тадбиркорлик, инновацион ғоялар ва технологияларни қўллаб-қувватлаш йили”да амалга оширишга оид дастурларида белгиланган.

Бу борада миллий қонунчиликни Жаҳон савдо ташкилоти (ЖСТ) битимларида назарда тутилган нормалар билан ўзаро таққослаш, уйғунлаштириш ва мувофиқлаштириш ҳамда халқаро ташкилотлар ва ривожланган мамлакатлар билан ҳамкорликда аъзо бўлишнинг устунликлари, оқибатларини ўрганиш ва таҳлил қилиш, ҳамда миллий манфаатли шартларда ҳуқуқий ва институционал ислохотларни амалга ошириш бўйича тақлифларни назарда тутувчи чора-тадбирлар дастури тайёрланиши кутилмоқда.

Шу билан бирга, рақобатбардош маҳсулот ишлаб чиқариш, миллий стандартларни халқаро стандартлар талаблари билан уйғунлаштириш, маҳсулотни сертификатлаштириш, ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатишга халқаро менежмент тизимларини жорий этиш ва сертификатлаштириш каби мураккаб ва зарур вазифалар амалий аҳамиятга эгадир. Корхоналарда халқаро стандартлар талабларига мувофиқ менежмент тизимларининг жорий этилиши рақобатбардош бўлишнинг кафолати ҳисобланади ва истеъмолчиларни сифатли ва экологик хавфсиз маҳсулотлар билан таъминлаш имконини беради.

Глобал озиқ-овқат саноати доимий равишда ривожланиб бормоқда, хусусан хом-ашё етиштириш, ишлов бериш, ишлаб чиқариш, сақлашдан то истеъмолчиларга қадар бўлган маҳсулот етказиш занжирига қўйилган.

ISO 22000 Озиқ-овқат хавфсизлиги менежменти тизимлари талабларини жорий этиш ва сертификатлаштиришга бўлган эҳтиёж кўпаймоқда. ISO 22000 гуруҳи халқаро стандартлари озиқ-овқат хавфсизлигига қўйилган талаблар асосида устунликка эга бўлиб, бутун маҳсулот етказиш занжирини қамраб олади ва хавфсизликни таъминлайди. Чунки хавф озиқ-овқат занжирининг ҳар қандай босқичида юзага келиши мумкин.

ISO 22000 Озиқ-овқат хавфсизлик менежменти тизимлари маҳсулот етказиш занжирига хавфсизлик талабларини қўяди ва уларни бажарилишини талаб этади. Мазкур халқаро стандарт талаблари маҳсулот етказиш занжирисидаги барча хавфларни аниқлаши, назорат ўрнатиши ва уларни олдини олиши, бартараф этиши ёки қабул қилинадиган даражагача камайитириш билан муҳимдир.

Бу талабларни бажариш озиқ-овқат маҳсулотлари етказиш занжирисидаги бутун жараёнлар оқимини ўз ичига олади.

ISO 22000 Озиқ-овқат хавфсизлик менежменти тизимларини жорий этиш ва сертификатлаштириш корхонага қандай устунликни беради:

- корхонани мазкур халқаро стандартга мувофиқлигини кафолатлайди;
- иккинчи томон текширувларни камайтиради;
- жаҳон (глобал) талаблари даражасига мувофиқлаштиради;
- тегишли қонун ва меъёрий талабларни бажаришни исботлайди;
- маҳсулотга қўйилган талабларни менежмент тизимларига қўйилган талаблар билан тўлдиради;
- аҳоли касалаликка чалинишлари олди олинади ва саломатлик яхшиланади;
- ишонч ортади;
- истеъмолчилар сони ортади ва географияси кенгаяди;

-корхона имижига кўтарилади.

Ҳозирги кунда ISO 22000 Озиқ-овқат хавфсизлиги менежменти тизимлари талабларини жорий этиш ва сертификатлаштириш давлат сиёсати даражасига кўтарилиши аҳоли ўртасида озиқ-овқатда касалланишларни олди олинишига ва саломатлигини яхшиланишига, экспорт салоҳиятини ошишига олиб келади.

ISO 22000 Озиқ-овқат хавфсизлик менежменти тизимлари халқаро стандарти юртимизга келиб келгунга қадар қуйидаги тарихи такомиллашув босқичларини босган:

-1920 й. АҚШ, Сут саноатида фойдаланиладиган технология воситаларига ягона стандарт «Стандарт 3-А» талаблари қўйилди;

-1959 й. АҚШ, NASA ни буюртмаси бўйича АҚШ космик дастури доирасида Pillsbury тадқиқот компанияси озиқ-овқатларни бузилиши ва зарарланиш хавфсизлигини бартараф этиш учун НАССР етти принципи асосида тизим ишлаб чиқиш талаби қўйилди;

-1967 й. АҚШ, АҚШ (FDA) да озиқ-овқат ва дори-дармон воситаларини бошқаришда, озиқ-овқат маҳсулотлари ишлаб чиқариш тажриба сифатида мустақил равишда сертификатлаштириш дастурларини қабул қилди.

-1974 й. АҚШ, АҚШ да паст кислотали консерва ишлаб чиқариш учун НАССР тизимини қўллаш мажбурий талаб этилди;

-1993 й. ЕЭС, НАССР га ўтиш халқаро тан олинди. «Гигиеник озиқ-овқат маҳсулотлари бўйича», 93/43/ЕЭС Директиваси қабул қилинди, 1996 йилдан бошлаб назорат қилишда НАССР принципларини қўллаш мажбурий талаб этилди;

-2001 й. Женева, Стандартлаштириш бўйича халқаро ташкилоти ўзининг ISO 15161 «Озиқ-овқат ва ичимлик ишлаб чиқаришда ISO 9001:2000 ни қўллаш бўйича раҳбарий кўрсатмалар» стандартини ишлаб чиқди, қайсики ISO 9001 ва НАССР принципларини бирлаштиришга қўйилган биринчи қадам;

-2005 й. Женева, ISO 22000:2005 «Озиқ-овқат маҳсулотлари хавфсизлиги менежмент тизимлари. Озиқ-овқат маҳсулотларини яратиш занжирида иштирок этувчи ҳар қандай ташкилотга талаблар. ISO/TS 22004:2005 «Озиқ-овқат маҳсулотлари хавфсизлиги менежмент тизимлари. ISO 22000:2005 ни жорий этиш бўйича қўлланма»;

-2018 й. Женева, ISO 22000:2018 Озиқ-овқат маҳсулотлари хавфсизлиги менежмент тизимлари. Озиқ-овқат маҳсулотларини яратиш занжирида иштирок этувчи ҳар қандай ташкилотга талаблар.

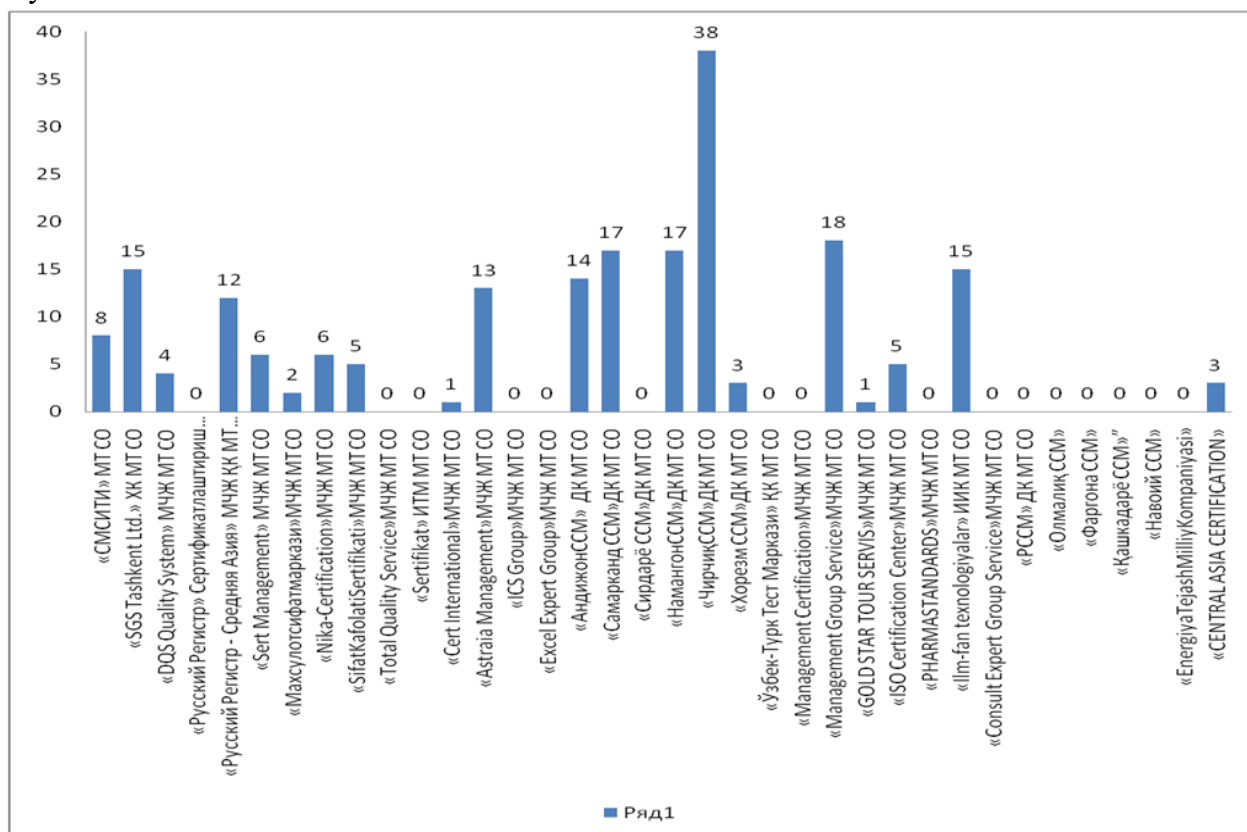
Республикаimizдаги озиқ-овқат саноати корхоналари ичида дастлаб 2008 йилда Қашқадарё вилоятидаги «Косон ёғ-экстракция» ОАЖ корхонаси ISO 22000 озиқ-овқат хавфсизлиги менежменти бўйича сертификатлаштирилган.

Бугунги кунда республикаimizда ISO 22000 Озиқ-овқат менежмент тизимлари талабларини жорий этган ва сертификатлаштирилган ташкилотларни сони 203 тани ташкил этмоқда. Вилоятлар кесимида бу кўрсаткич қуйидагича тақсимланган (1-расм, диаграммага қаранг) бўлиб, озиқ-овқат менежмент тизимларини бўйича мувофиқлик сертификатни олган ташкилотларни юқори кўрсаткичи (24,6%) Тошкент вилоятига тўғри келганини кўришимиз мумкин.

1-расм. Республика ҳудудлари бўйича ISO22000 Озиқ-овқат хавфсизлик менежмент тизимларини сертификатлаштирган корхоналар миқдори

ISO 22000 Озиқ-овқат хавфсизлиги менежменти тизимларини сертификатлаштириш бўйича Республикадаги аккредитланган сертификатлаштириш органларни улуши 2-расмда берилган, бунда Чирчиқ ССМ-нинг хизмат кўрсаткичи юқори эканлигини кўриш мумкин

2-расм. Сертификатлаштириш органларининг ISO 22000 Озиқ-овқат хавфсизлиги менежменти тизимларини сертификатлаштириш кўрсаткичлари

ISO 22000 Озиқ-овқат хавфсизлиги менежменти тизимлари. Талаблар, халқаро стандартини жорий этилмаганлик ва сертификатлаштирилмаганлик сабаблари қуйидагилар бўлиши мумкин:

- мазкур стандарт талабларини бажариш ташкилотга қандай устунликлар беришини тўлақонли етказилмаганлиги;
- жорий этувчи мутахассисларни малакасини етишмаслиги;
- маслаҳатчи мутахассисларни малакасини етарли эмаслиги;
- ўз вақтида миллий стандартни яратилмаганлиги;
- масъул органларни ташкилий тузилмасини тез ўзгараётганлиги;
- маҳалий малакали мутахассис ўқитувчиларни тайёрланмаганлиги;
- халқаро миқёсдаги ўқув курсларни қимматлиги;
- халқаро даражада аккредитацияланган ташкилотлар хизматларининг қимматлиги;
- ўқув-юртлар ўқув режасиги фан сифатида киритилмаганлиги;
- менежмент тизимлари бўйича малакали профессор-ўқитувчиларнинг етарли эмаслиги;
- ташвиқот-реклама ишлари сезиларли амалга оширилмаганлиги;
- имтиёзларни етарли эмаслиги ва жойларга етказилмаганлиги;
- ва бошқалар.

REFERENCES

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёевнинг Олий Мажлисга мурожаатномаси // Халқ сўзи 23 декабрь 2017 й.
2. ISO 22000 Озиқ-овқат маҳсулотлари хавфсизлиги менежмент тизимлари. Озиқ-овқат маҳсулотларини яратиш занжирида иштирок этувчи ҳар қандай ташкилотга талаблар.
3. ISO 9000:2015 Quality management systems. Fundamental sand vocabulary. ISO 9000:2015 Сифат менежменти тизимлари. Асосий низом ва атамалар.
4. ISO 9001:2015 Quality management systems. Requirements. ISO 9001:2015 Сифат менежменти тизимлари. Талаблар.
5. ISO 19011 Guide lines for auditing management systems. ISO 19011 Менежменти тизимлари аудитлари бўйича раҳбарий кўрсатмалар.
6. 6.ISO/TS 22002 (all parts), Prerequisite programmes on food safety. ISO/TS 22002 (барча қисмлари), Озиқ-овқат хавфсизлигибўйича дастлабки шартлар дастурлари
7. ISO/TS 22003 Food safety management systems. Requirements for bodies providing audit and certification of food safety management systems. ISO/TS 22003 Озиқ-овқат маҳсулотлари хавфсизлиги менежмент тизимлари. Озиқ-овқат маҳсулотлари хавфсизлиги менежмент тизимларида аудит ва сертификатлаштириш ўтказиш органларга талаблар.
8. ISO 22005 Trace ability in the feed and food chain. General principles and basic requirements for system design and implementation. ISO 22005 Озуқа ва озиқ-овқат занжирида кузатувчанлик. Тизимни лойиҳалаш ва амалга оширишнинг умумий принциплари ва асосий талаблари.